

Skulptorius Petras Aleksandravičius. Nuotraukos reprodukcija iš RKIC archyvo

Stasio Anglickio biusto likimas

LITERATŪROS KRITIKO RIČARDO PAKALNIŠKIO
POKALBIS SU POETU, VERTĖJU, PEDAGOGU STASIU
ANGLICKIU vyko 1990 M. VASARIO 4 DIENĄ

R. P.: Vis pagalvoju, kas atsitiko su Jūsų biustu, kurį XX a. 4 dešimtmetyje sukūrė skulptorius Petras Aleksandravičius. Kiek teiravausi, Žemaičių muziejuje „Alka“, Šiaulių „Aušros“ muziejuje, apie jo likimą niekas nieko negalėjo pasakyti. Vadinasi, žuvęs?

S.A.: Linkęs įtarti, kad tai Prano Genio darbas.

Čia mes su Janina Anglickiene suklūstame... Tai esanti ilga istorija... Gerdamas kavą, S. Anglickis prisiminė tuoj po karo Telšiuose Butkų Juzės suorganizuotą žemaičių rašytojų literatūros vakarą. S. Anglickį j

į iš Kuršėnų atsivežę karine mašina. Dalyvavęs Petras Gintalas, Stasė Niūniavaitė. Tik Prano Genio nebuvo. Kodėl Butkų Juzė jo neatgabėjęs – nežinau. Gal neturėjo arklio?

Dar prieš Antrąjį pasaulinį karą ir ypač vokiečių okupacijos laikais P. Genys su kitais telšiškiais norėjęs įkurti Žemaičių Respubliką. S. Anglickį kvietęs net vadovauti jai, tačiau S. Anglickiui tas sąjūdis pasirodęs per siauras (istorinė Žemaičių sąvoka esanti žymiai platesnė), todėl jame nedalyvavęs.

Pranas Genys matęs, kaip, frontui artėjant, Anglickis evakavosi iš Olesinės į Telšius, kaip graudžiai sėdėjo ant daiktų perkrauto vežimo, prie kurio buvo prišta karvė. Neužilgo S. Anglickis aplankęs jį muziejuje. P. Genys sėdėjęs su savo pagalbininke ir nežinia dėl ko labai bambėjęs ant S. Anglickio. Patrankos netoli Telšių buvusios, o jis... Tąsyk muziejuje susidariusi tokia situacija, kad S. Anglickis turėjęs išeiti. Nieko nesakęs išėjo...

Po literatūros vakaro, berods, S. Anglickis nakvojęs Telšiuose pas P. Gintalą. Gavęs P. Genio pakvietimą užsukti pas jį į muziejų. Atsakęs: „Aš pasakiau, kad aš pas Genį daugiau nebeisiu. Jei kartą jau išvarė... Tada, kai paskutinį kartą pas jį muziejuje lankiausi, juk turėjau išeiti...“

Kyla klausimas, kodėl jis mane dar kvietė? Gal norėjo, kad aš atsiimčiau iš muziejaus savo biustą? Karo sąlygomis, kai nežinai kur prisiglausti, tai būtų buvę sunku (geriau tegul būna muziejuje). Mano poetiška vaizduotė perša tokį vaizdą: Pranas Genys tą biustą sutalžė į gabalus. Skamba literatūriškai, bet psichologiškai teisingai. Išmetė lauk, apš[...] ir viskas...

***

Teiraujosi smulkiau apie Žemaičių Respublikos steigimo planų. S. Anglickio archyve esą išlikę dar keli nerodyti P. Genio laiška, tuo klausimu rašyti 1942–1943 metais. Išgirstu, kad Telšiuose buvo susiorganizavusios tokios separatistinės grupelės. Jau gyvenant Olesinėje, S. Anglickį kvietė į jas įsijungti bet jis tuo užsiimti neturėjęs laiko. Apie Genį sukiojęsi daug žemesnio rango telšiškių. Genys diktavęs, jie užsirašinėję ir darę kaip nurodyta.

– Petras Gintalas?

– Karo metais jis gyvenęs ne Telšiuose, o kažkur kitur. Jau seniai, lankydamasis žemaičių literatūros vakaruose, S. Anglickis matęs, kad teks su P. Geniu skirtis.

P. Genys sverė daugiau kaip 100 kilogramų. Jį nuolat kitiems reikėdavo nešioti, kelti į ratus, traukinį? Kėdiniuose pasibaigus vienam vakarui, vykusiam Žemės ūkio administracijoje, dar prieš karą Butkų Juzė kėlęs jį į traukinį. Tada vos nepatrūkęs ir nepametęs Genio

ant žemės. Butkų Juzė nešdamas dūsta, akys bąla... Anot S. Anglickio, Butkų Juzė tikriausiai ir patrūko bekilnodamas Genį. Buvo stiprus, tačiau juk nelengva nuolat tokią našlą tampyti. Kažkada, dar prieš Antrąjį pasaulinį karą, Genys lankėsis Šiaulių berniukų gimnazijoje. Keli S. Anglickio mokiniai paėmę jį su kėde ir įnešę į salę, tačiau nešti buvę sunku.

***

Janina Anglickienė: Kokį mėnesį prieš ateinant rusams į Telšius, labai susirgau (viduriavau). Genys atvežė man vaistų. Atvažiavo vežimuke, į kurį buvo pakinkytas jo arklys. Tie vaistai padėjo. Greit pasveikau. Kai buvo atvažiavęs, mačiusi jį: taip, stambus, bet ne toks jau, kad 100 kilogramų svertų, toks, kaip dabar mūsų pačių sūnus.

S. A.: Maždaug dukart sunkesnis kaip aš.

J. A.: Nepasakok... Jis buvo kaip Egidijus.

J. Aglickienė liko prie savo, Anglickis dar pakėlė P. Genio svorį iki 140 kilogramų...

R. P. MINTYS RAŠTU: *Lieka neaišku, kodėl S. Anglickis atsisakė dar kartą aplankyti P. Genį muziejuje. P. Genys pirmas ištiesė ranką. Vadinasi, priežastys kitos. Gal, artėjant rusams (jų patrankos jau buvo prie Telšių), S. Anglickis nebenorėjo afišuoti savo santykių su P. Geniu? Juk žinojo, kad vokiečių okupacijos metais P. Genys persistengė... Po karo P. Ge-*

nys greitai buvo atleistas iš darbo muziejuje, vėliau išsikėlė gyventi kažkur prie Plungės, statėsi namus, bet buvo areštuotas, kalinamas ir mirė Šilutės ligoninėje-lageryje.

Žemaičių Kalvarija. Loretos Sungailienės nuotrauka